

זעוממקו שז מקרא

דברי עומק
בפרשת השבוע ובמועדים

ויצא
ה'תשפ"ו

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור | מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא ויצא

כנגד כל העולם כולו, נתכוון לעולם התיכון הוא עולם התכונה, השמש והירח והכוכבים.

ג. לשמעון בן עזאי או לשמעון בן זומא שאמר לא נברא כל העולם כולו אלא **לְצִנּוֹת לְזָה**, נתכוון לעולם תחתון [הוא עולם העשייה] שלא נברא אלא להיות לו לצוותא בעלמא ולשמשו.

ואשר על כן, לעומקו של מקרא, תבואר פרשת ויצא וכן פרשת וישלח על פי המהרש"א הנ"ל: **שכל ג' העולמות** הנתונים בידי הירא שמים, נתקיימו ביעקב אבינו שנאמרה בו **יראת אלקים** ככתוב: (כח, יז) **וַיִּירָא** וַיֵּאמֶר מֶה-נִּזְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה וגו'.

והרי נמצא יעקב שולט בעולם **המלאכים** שנא' (כח, יב) **וַהֲנֵה מַלְאָכָי אֲלֵהֶם עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ, וְכֵן לִקְמוֹן** (לב, ד) **וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכָיו לִפְנֵי ופירש רש"י מלאכים ממש.**

וכן נמצא יעקב שולט בעולם התיכון, הוא עולם התכונה, השמש והירח והכוכבים, שנא' (כח, יא) **וַיִּלָּךְ שָׁם כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁשְׁקָעָה חֲמָה בַּעֲבוּרוֹ, וְכֵן בַּיָּרֵחַ-לִּוּ הַשֶּׁמֶשׁ (לב, לב).**

וכן נמצא שולט הוא בעולם התחתון, עולם הטבע והעשייה, שנא' **וַיִּגַּל אֶת-הָאָדָם מֵעַל פִּי הַבָּאֵר.** (כט, י) וכפירוש

הקדמה לפרשת ויצא

סוף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמַע אֶת-הָאֱלֹהִים יֵרָא וְאֶת-מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי-זֶה כָּל-הָאָדָם (קהלת, יב, יג)

ונדרש פסוק זה בברכות ו: וכן בשבת דף ל עמ' ב' בג' **אופנים:**

מאי כִּי זֶה כָּל-הָאָדָם
א. ר' אליעזר אומר כל העולם כולו לא נברא אלא **בְּשִׁבִיל זֶה**. [בשביל הירא-שמים].

ב. ר' אבא בר כהנא אמר **שְׁקוּל זֶה** כנגד כל העולם כולו.

ג. שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה שמעון בן זומא אומר לא נברא כל העולם כולו אלא **לְצִנּוֹת לְזָה**. [מלשון צוותא, יחדיו, ויש מנקדים לְצִנּוֹת לזֶה].

ומפרש המהרש"א שאין מחלוקת בדברי התנאים הנ"ל, **אלא ג' עולמות הן, הנתונים בידי האדם הירא-שמים:** עולם המלאכים, עולם התיכון ועולם התחתון.

וביאור דבריו:

א. לר"א שאמר כל העולם כולו לא נברא אלא **בְּשִׁבִיל זֶה**, נתכוון לעולם המלאכים.

ב. לר' אבא בר כהנא שאמר **שְׁקוּל זֶה**

לעומקו של מקרא ויצא

רע, אלא אדרבה, תחול עליו רק ברכה.

ועוד יאמר לעומקו של מקרא, כי יתבאר הפסוק בקהלת סוף דָּבָר **הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת-הָאֱלֹהִים יֵרָא וְאֵת-מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי-זֶה כָּל-הָאָדָם** (קהלת, יב, יג') ועל פי דברי התנאים הנ"ל בדרך נוספת: שיכונו דבריהם כנגד ג' עולמות של **הנשמה:**

א. עולם הזה, בו הנשמה בגוף, וכנגד זה אמר שמעון בן עזאי או שמעון בן זומא: לא נברא כל העולם כולו אלא **לצְנוּת לְזֶה**. ועל דרך "אל תקרי". אל תקרי צְנוּת אלא צָבֶת. כמשנה ו' בפרק ה' של פרקי אבות: **עֲשֵׂרָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת** [י"ג אומרים] **אף צָבֶת בְּצָבֶת עֲשׂוּיָה**. והיינו שבעולם הזה הגוף והנשמה אחוזים זה בזה כצבת בצבת עשויה, ואינם יכולים זה בלא זה, והם משמשים זה את זה כל אחד לצוותא לשני, והיינו שאמר **לצְנוּת לְזֶה**.

ב. עולם הנשמות, לאחר פטירת האדם, וכו' אבא בר כהנא שאמר **שְׁקוּל זֶה כנגד כל העולם כולו,**

רש"י: כמי שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית, להודיעך שכחו גדול.

ועוד יאמר לעומקו של מקרא, כי שלשה עולמות אלו הם כנגד ג' סוגים של יראת שמים, ושלשתם נתקיימו ביעקב:

א. יראת הרוממות כנגד עולם עליון הוא עולם המלאכים. ככתוב: (כח, יז') **וַיֵּרָא נִיאֲמָר מֶה-נִּזְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם-בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם,**

ב. יראת חטא כנגד עולם התכונה, ככתוב: [וישלח, לב, ח'] **וַיֵּרָא יַעֲקֹב מֶאֶד וַיֵּצֵר לוֹ וּכְפִירוֹשׁ רִש"י שם: וַיֵּרָא שְׂמָא יְהֶרֶג, וַיֵּצֵר לוֹ, אִם יִהְיוּ הוּא אֶת אַחֲרִים**. ויהיה נחשב שופך דמים כאחיו עשו, וכפי שאמרו [שבת קנו.] שמזל מאדים, יכול להשפיע על האדם להיות שופך דמים, ויעקב שלט בתכונה ובמזלות לבלתי היות שופך דמים כאחיו, בכח היראת חטא שלו.

ג. יראת העונש, כנגד עולם העשייה, וכאמרו לרבקה אמו [תולדות כז, יב']: **אוּלַּי יִמְשְׁנִי אֲבִי וְהָיִיתִי בְּעֵינָיו כְּמַתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קִלְלָה וְלֹא בִרְכָה: וַתֹּאמֶר לוֹ אֲמֹן [שם כז, יב']: עָלַי קִלְלָתְךָ בְּנִי. וְלֹא חֲשַׁשָּׁה שֶׁתַּחֲוֹל עֲלֶיהָ הַקִּלְלָה שֶׁל יַעֲקֹב כִּי יֵדְעָה שֶׁבִּכְחַ הִירָאֵת עוֹנֵשׁ שֶׁל בְּנֵה לֹא יֹאנֶנָּה לוֹ כֹּל**

לעומקו של מקרא ויצא

קנינו לו נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעָתוֹ.
שלא נברא האדם אלא כדי להגיע
לעולם שכולו טוב, לעולם תחיית
המתים. שכל תכליתו של האדם
הוא ליזכות לעולם התחייה והוא
עולם הבא האמור במשנה א' בפרק
חלק: כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק
לְעוֹלָם הַבָּא וכמסקנת הגמרא שם,
[סנהדרין צ.] שהכופר בעולם הבא
הוא תחיית המתים לא יהי לו חלק
בתחיית המתים. וכל המאמין
בתחיית המתים והיינו יראת
הרוממות, הרי יש לו חלק לעולם
הבא, בתחיית המתים. ככתוב
בשירת האזינו [לב, ט']: כִּי תִלָּק
יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב תִּתֵּן לָהּ חֵלֶק.
וכדברי רב יצחק בשם ר' יוחנן
[תענית ה:]: יַעֲקֹב אֲבִינוּ לֹא מָת
וכדמסיים שם: מִה זָרְעוֹ בְּחַיִּים אֵף
הוא בחיים.

~~~~~

ויהיה אומרו שְׂקוּל מלשון משקל
על המאזנים. שם, בעולם הנשמות,
שוקלים את האדם לשפטו עבירות
כנגד זכויות, ואם זכה מתקיים
כנאמר על ידי דניאל [יב, ג]:
וְהַמִּשְׁכָּלִים יִזְקְרוּ בְּזִהָרָה הַרְקִיעַ
וּמִצְדִּיקֵי הָרָבִים כְּכֹכְבִּים לְעוֹלָם
וָעֶד.

ג. עולם התחייה, בו יורדת הנשמה
מעולם הנשמות לדשן העצמות
בקבר ולהעלותו לתחיית המתים.
וכר' אליעזר שאמר: כל העולם
כולו לא נברא אלא בשביל זה.
שְׂכָל עוֹלָם התחייה לא נברא אלא
בשביל הירא שמים.

או כלך לדרך זו: שְׂכָל עוֹלָם
התחייה לא נברא אלא בשביל זה
אותה העת שבה עתידים הצדיקים
להצביע על הקב"ה ולומר
הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה כמובא בסוף מסכת
תענית [לא.]: אמר עולא ביראה
אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך
הוא לעשות מחול לצדיקים והוא
יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד
ואחד מראה באצבעו שנאמ' {ישעיה
כה-ט} וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הִנֵּה
אֱלֹהֵינוּ זֶה קִיְּנוּ לוֹ וַיּוֹשִׁיעֵנוּ זֶה ה'

לעומקו של מקרא ויצא

ויבזה נתבאר כוונת רבקה באומרה ליצחק רק את הטעם של מציאת שידוך הגון ליעקב ולא את טעם הברירה מעשו. **שהבינה רבקה** כי **בריתו** מעשו הרשע היא רק **סיבובי סיבות** לתכלית הנרצית **לבנות את בית ישראל**. ולפי זה יובן פן חדש בפירושו"י כאן מה כוונתו **יציאת צדיק עושה רושם**. לא רק רושם על המקום **שיצא** משם כגון פנה זיוה וכו', אלא גם רושם על המקום **שמגיע לשם**. וכן יציאת צדיק עושה רושם לא רק על **סיבת עזיבתו**, אלא גם על **תכלית הגעתו**.

ועוד בענין ההשוואה של רות ליעקב: כשם ששרשו של דוד בא מרות ובוועז, כן שרשו של **משיח בן יוסף** בא מיציאתו של יעקב אל רחל. ולכן הקדים את רחל ללאה להיות רחל שרש ועיקר למלכות.

ולכן יצאו נעמי ורות **ריקם** ממואב, כשם ש**יצא** יעקב **ריקם** בממונו. כדי לבנות את ביתו **מן היסוד**. וכשם שקבלו עליהם נעמי ורות מלכות שמים בצאתם ממואב, כן קבל על עצמו יעקב, בהיותו טמון בבית שם ועבר י"ד שנה, כדי להגיע לתכלית

ויצא יעקב מבאר שבע ויגלד חרנה (כח, י')

פירש רש"י: **ויצא**. לא היה צריך לכתוב אלא **וילך** יעקב חרנה ולמה הזכיר יציאתו אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה. וכן (רות א) **ותצא** מן המקום האמור בנעמי ורות.

ויש להבין מה בא רש"י לחדש לנו על ידי רות.

ולעומקו של מקרא, י"ל שבא לברר מה **תכלית** יציאתו של יעקב אבינו. האם כדי לברוח מעשו או כדי להקים ולבנות את בית ישראל.

והנה כי כן יגלו לנו הפסוקים במגילת רות כי תכלית יציאתו של רות ונעמי משדה מואב חזרה לארץ ישראל, היא **לבנות את בית ישראל**, כפי שמובא בהמשך מגילת רות **ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים יתן ה' את האשה הנבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיקה את-בית ישראל**. [רות, פרק ד פס' יא].

לעומקו של מקרא ויצא

אומרו ויפגע במקום. הוא לשון תפילה, שהתפלל במקום של גילוי שכינה. שבכל מקום אשר ילך, שם מביא עמו גילוי שכינה של מקומו של עולם.

^^^^

ויפגע במקום וילך שם כי-בא
השמש ויקח מאבני המקום ושם
מראשיתו וישכב במקום ההוא
(כח,יא')

על דרך הצח, ידרשו שני הפסוקים הראשונים [י'-יא'] כמין חומר: ויצא יעקב מבטן אמו לאחר שדלה מבאר התורה שלימדהו שם המלאך עד אשר שבע ונשבע להמשיך לימוד התורה גם בצאתו, וילך חרנה אל עולם חרון האף של עשו, ויפגע במקום אשר שם השכינה, באהלה של תורה, וילך שם לקיים את הפסוק בצל שדי יתלונן, כי-בא השמש במות אברהם, ולעת בא השמש עת הגיע זמנו של יעקב לזרוח ולהאיר את העולם בתפארת תורתו הכלולה מגבורת תורתו של אביו יצחק ומתורת החסד של זקנו אברהם, ועל ידי כך לשכך חרון האף של עשו בעולם, ויקח מאבני מוסדות התורה של הקב"ה הנקרא המקום, להיות אב

העליונה הנ"ל, ולכן יציאתן של רות ונעמי כמו של יעקב היו בבחינת "צא מאיצטגנינות שלך". יציאה מוחלטת מהחומריות אל הבנין הרוחני. ולכן סובב הקב"ה סיבותיו שיעקב יצא ללא ממון וללא רכוש, ויזדקק לבנין גשמי של פרנסה כמו רות ונעמי שנאמר בהן [רות א, כא'] אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה'. וכל כך למה כי מתוך כך יבנה את הבית הרוחני.

ועוד יש לומר, לפירושו של רש"י, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה וכשהוא יוצא מן העיר ההוד הזיו וההדר אמנם פנו מן העיר, אך הם הולכים עם הצדיק לכל מקום אשר יפנה.

ולכן נקט בלשון פנה. פנה לכל פינה ופינה אשר יהיו מועדות פניו של הצדיק. והוא עניין הרושם. שיציאתו של הצדיק עושה רושם בעולמות, ומלאכים יחפזו לפניו להנחותו בדרך אשר ילך בה.

وهוא המובן שאמר מבאר שבע, שדולה מהבאר של התורה שנאמר בה באר היטב, והיא מאירת פניו אפילו במקומות החשוכים כמו חרן אשר שלט שם בימי תרח חרון אף של מקום. והוא

לעומקו של מקרא ויצא

ועל פי זה מבואר כי **החלום הנבואי**, הוא **מציאות רוחנית**, אשר יש בו **ממש רוחני**. ואשר על כן יכול **החלום הנבואי** ליהפך **ממציאות רוחנית למציאות גשמית**, ובמציאות זו יתקיימו כל הברכות שהובאו בחלום.

ומבואר בספר **שערי אורה** לר' יוסף ג'יקיטאלי, שמקורו של החלום הנבואי הוא **בנקודה העליונה של קוצו של יוד** אשר בכתר עליון בעולם האצילות, ונקודה עליונה זו נקראת **חולם**. והיא כהנקודה מעל ה- ו'. היא הו' שעתיד אליהו ליתן ליעקב כמשכון שיגאל את בניו, ואשר על כן יקרא יעקב עם ו' הוא **הסולם של יעקב** המחבר שמים וארץ. שראשו מגיע השמימה, ומשם משתלשל אל עולם העשייה, והופך למציאות של ברכה. ובראשו **החולם הנכסף** המקשר דרך ה- ו' בין עולם האצילות לעולם העשייה, בו מקבל יעקב את שפע הברכה.

^^^

לבנים אשר יהיו בוני הטרקלין של העולם הבא, ויִשְׁשֻׁם תכלית זאת מְרָאשְׁתִּיו, ובראש מעייניו, ויִשְׁכַּב לקפל תחתיו את כל תכניותיו ולהיות מרכבה לשכינה אשר תוציא בְּמָקוֹם הַהוּא, בארבע אמות של הלכה, את כל מאוויו מן הכח אל הפעל.

ובמסכת חולין (צא): מובא שקפל כל הארץ תחתיו. וארכה ורוחבה של הארץ נבחן **בהליכה** של אברהם אבינו שנאמר לו קום התהלך בארץ וגו', ואמרו אל תקרי הליכות אלא **הלכות**. מכאן ששכב בארבע אמות של הלכה.

~~~~~

וַיַּחֲלֹם וַהֲגָה סֵלֶם מַצֵּב אֲרֻצָּה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וַהֲגָה מְלֶאכִי אֱלֹהִים עֲלִים וַיִּרְדִּים בּוֹ.
[כת"ב']

ובתרגום יונתן בן עוזיאל מבואר שהם המלאכים אשר נשלחו להפוך את סדום, ומשום שגילו מסתורין של הקב"ה, שעתידה סדום ליהפך, נדחו מהמחיצה קל"ח שנה, ועתה קבלו רשות לעלות. וזה שנאמר **וַהֲגָה מְלֶאכִי אֱלֹהִים עֲלִים וגו'.**

לעומקו של מקרא ויצא

אַהֲרֵה היא המידה שבה נתברך **יצחק**. שנאמר (בפר' תולדות כו,ג') גִּיּוֹר בְּאַרְצָא הַזֹּאת וְאַהֲרֵה עִמָּךְ וְאַבְרָהָם. וליעקב ברך בשתייהן: גם במידת **אַנְכִי** וגם במידת **אַהֲרֵה**, שנא' והנה **אַנְכִי** עִמָּךְ וגו', וכן נאמר [שם] וַיֹּאמֶר ה' אֶל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אֶרֶץ אַבְרָהָם וְלִמְלֹכֶתָהּ וְאַהֲרֵה עִמָּךְ. מכאן ואילך היתה ההנהגה של הקב"ה בְּאַנְכִי **אַהֲרֵה**.

ועל פי הזוה"ק ובספרים הק' מובא כי **מידת אנכי** היא כמידת **מלא כל העולם כולו**, לעילא ולתתא, גניז וסתים, והיא הנקראת **השגחת השם**, לעתים **נגלית** לעתים **נסתרת**, היא התגלות **השגחת השם** בעולם בשבילי התורה, והנבואה.

וכמובא בזהר הק', (דף צ"א ע"א) **אַנְכִי**, רְצָא דְעֲלָמָא עֲלָאָה, בְּרִצָא דְשִׁמְעָא קְדִישָׁא יְה"ו. אַנְכִי, אֲתַגְלִיא וְאֲתַגְנִיז. אֲתַגְלִיא בְּרִצָא קְדִישָׁא דְכַרְסִיָּא, דְּסִיְהָרָא קְיִימָא בְּשְׁלִימוֹ פְּתָדָא, פֶּד שְׁמִשָּׁא שְׁלֵטָא, וְסִיְהָרָא אֲתַגְלִיבִית, וְלִית לָהּ שְׁבִחָא, פֶּר שְׁבִחָא (דף צ"א ע"א) דְּנִהוּרָא דְנִהִיר עֲלָה. אַנְכִי, בְּאַשְׁקֻמוֹת רְצִין דְּשְׁלִימוֹ דְּכּוֹרְסִיָּא לְתַתָּא, ע"ש.

ומידת אהיה היא מידה של **גבוה מעל גבוה**, שרש כל המעשים

בתחילת דרכו של יעקב לחרן
נאמר לו: [פרק כח, טו']
וְהִנֵּה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וְהִשְׁבֹּתִיךָ אֶל-הָאֶדְמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ.
ובחזרתו מחרן נאמר לו:
[פרק לא, ג'] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יַעֲקֹב שׁוּב אֶל-אֶרֶץ אַבְרָהָם וְלִמְלֹכֶתָהּ וְאַהֲרֵה עִמָּךְ:

ואשר על כן יש לברר שתי מידות אלו, **אַנְכִי וְאַהֲרֵה**.

מידת אַנְכִי ומידת אַהֲרֵה

וְהִנֵּה אֲנֹכִי עִמָּךְ וגו'. (כח, טו')
וְאַהֲרֵה עִמָּךְ (לא, ג')

יש ליתן את הדעת על ההבדלים בין אנכי, אהיה, והשילוב ביניהם ואנכי אהיה.

אַנְכִי, היא המידה אשר בה נתברך **אברהם**. שנאמר [בברית בה"ב טו, א'] אל-תִּירָא אֲבָרָם **אַנְכִי** מִגֵּן לָךְ.

לעומקו של מקרא ויצא

ואברהם התברך במידת **אֱנֹכִי** על ידי מידת החסד שלו, ויצחק התברך במידת **אֶהְיֶה** על ידי מידת הגבורה שלו, כפי דרגת העבודה והיראה שהגיע אליה בעת אשר פשט צוארו בעקידה, ויעקב על ידי מידת התפארת ובכח התורה הגיע לשתי הדרגות גם יחד, **אֱנֹכִי אֶהְיֶה**. ועל ידי כך יכול היה לשלוט בעולם התחתון ובעולם התיכון ובעולמות עליונים כנ"ל.

והיא היא הברכה אשר ברך יצחק את יעקב לפני צאתו לחרן בא-ל שְׂדֵי. שהיא מלשון שְׂדוּד מַעֲרֻכּוֹת הטבע, שהוא כעין שינוי סדרי בראשית, לא כפי שהוטבעו בבריאת העולם, כאומרו: (בראשית מג, יד): "וְאֵל שְׂדֵי יִמּוֹן לָכֶם רִחֲמִים". וְעוֹד שָׁם בְּרִשׁוֹ: וּמִדְרָשׁוֹ - מִי שְׂאֵמֶר לְעוֹלָם דִּי, יֵאמֶר לְצֻרוֹתֵי דִי. שד"י נוטריקון שאמר לעולם דִּי. ונקראת ברכת אברהם, וכן נקראת המעולה שבברכות, שהיא הפותחת את השערים לגבהי גבהים לשערי שמי שמים עליונים של אֶהְיֶה ושל אֲשֶׁר אֶהְיֶה ושל המידה המשותפת של אֱנֹכִי אֶהְיֶה.

^^^

והנשמות בעולמות עליונים אשר מהם מתברכת מידת האֱנֹכִי להשפיע טוב ה' לבריותיו.

וכמובא בזה"ק (דף ס"ה ע"ב) **אֶהְיֶה**, דא פִּלְלָא דְכָלָא. דְּכַד שְׂבִילִין סְתִימִין וְלֹא מִתְפָּרְשׁוּ, וּכְלִילִין בְּחֹד אֲמֵר. כְּדִין אֶקְרִי אֶהְיֶה, פִּלְלָא פִּלְלָא, סְתִימִין וְלֹא אֲתַגְלִיֵּיא. בְּתֵר דְּנִפְק מִנִּיה שִׁירוּתָא, וְהָהוּא נִהַר אֲתַעֲבָר לְאַמְשָׁקָא פִּלְלָא, כְּדִין אֶקְרִי אֲשֶׁר אֶהְיֶה. כְּלוֹמֵר, עַל כֵּן אֶהְיֶה, אֶהְיֶה וּמִין לְאַמְשָׁקָא וּלְאוֹלָדָא פִּלְלָא. אֶהְיֶה: כְּלוֹמֵר, הַשְׁתָּא אֲנִי הוּא פִּלְל פִּלְלָא, פִּלְלָא דְכָל פְּרָטָא. ע"ש".

וביאור הדברים לעומקו של מקרא: שבעוד **אֱנֹכִי** היא מידת **הסתום והגלוי**, מידת השכר והעונש, מידת החיבור בין שמים וארץ, הרי מידת **אֶהְיֶה** היא מידת **הסתום הבלתי נגלה**. גבוה מעל גבוה. הכוללת הכל ולא מתפרשת אלא רק במידת **אֲשֶׁר אֶהְיֶה** [שמות ג, יד], שהוא כנהר הממשיך את הנאצל אל מציאות האדם, באשר מידת **אֲשֶׁר אֶהְיֶה** מזומנת להמשיך את האצילות העליונה אל תוך עולם העשיה של אנכי עד פרטי הפרטים.

לעומקו של מקרא ויצא

התכונות, ומלשון מוכנות כעין והכן לבבם אליך, ומלשון מִכּוּן לשבתך, ומלשון כוונה. וכוונה יש בה ב' טעמים. כוונת התפילה למה שהוא אומר, וכוונת התפילה למי שהוא אומר. וכמו שמכוונים את החץ מקשת למטרה, כן יש לכוון את התפילה למטרה. והיינו שיכוון למי שהוא אומר. והיינו לַמָּקוֹם ב"ה.

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי: וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה-גִּוְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה פִּי אִם-בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם: (כח, טז)

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ. ואמר ר' יוחנן (מדרש רבה) אל תקרי מִשְׁנָתוֹ אלא מִמְשָׁנָתוֹ. שלמד עד קצה היכולת ומכח מִשְׁנָתוֹ ראה מראות אלקים חיים בִּשְׁנָתוֹ.

וְאֲנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי

בשימת לב, וְאֲנֹכִי בטיפחא. והוא כעין הפסקה קלה. וכאומרו: והתגלות השם במידת ה- אֲנֹכִי, לא התגלתה לי עד כה. ועוד, עם כל לימוד ולימוד אני

וְהָיָה סֶלֶם מִצֵּב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיִמָּה וְהָיָה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים עֲלֵימִים וַיִּרְדָּם בּוֹ (כת, יב')

וְהָיָה סֶלֶם. סלם בגימטרי' קל. הקל קול יעקב. לומר לך מתי הקל קול יעקב כאשר הוא שואף בענותנותו כלפי הארץ. וזהו שכתוב מצב ארצה. וכן שואף הוא להגיע השמימה. לקבל שפע רוחניות ולגלות רזין סתימין.

ולכן נכתב קל ללא ו', כי ה-ו' הוא הסולם דרכו עולה קול התפילה למעלה, וכשה-"קל" הוא עצמו הסולם, אינו צריך ל-ו'.

ואשר על כן ירמוז הסולם בחלום יעקב לסולם התפילה:

וכפי שאמרו בברכות כו: אין פגיעה אלא [לשון] תפילה. ועוד אמרו [וברש"י כי תשא שמות לג, כא'] אין המקום אלא הקב"ה שנקרא מקום, שנאמר וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי. ואשר על כן באומרו [כת, יא'] וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם היינו כוונת התפילה, ויתפלל לקב"ה שנקרא מקום. ואין מקרא יצא מידי פשוטו, שמכוון ופוגע במטרה, עד שמגיע עד כסא הכבוד. והיינו דאמרו תפון תפילתי, והוא מלשון

לעומקו של מקרא ויצא

ועל דרך סמוכים וסרסוהו ודרשהו, יש לדרוש על דרך הצח: ובמקום שכתוב אַכְּלֵי יֵשׁ ה' בְּמִקְוֵם הַגָּה וְאֹנְכֵי לֹא יִדְעָתִי, יהיה אומרו: אַכְּלֵי יֵשׁ אֹנְכֵי ה' בְּמִקְוֵם הַגָּה ויהי רצון שיהיה עמדי, אע"פ שלא ידעתי אם אוכל עוד ללמוד מהיום והלאה.

ויש לשאול, לדרשת ר' יוחנן שהקיצוהו מן השמים ליעקב ממשנתו: מדוע יכשילוהו לכאורה לצדיק, במשנה מפורשת [פרקי אבות פרק ג משנה ז']:
רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, הַמְהִלָּה בַּדֶּרֶךְ וְשׁוֹנֶה, וּמִפְסִיק מִמְּשֻׁנְתּוֹ וְאוֹמֵר, מַה נָּאֵה אֵילָן זֶה וכו' מַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב פָּאֵלוּ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ.

ולחדד הקושיא מפרש הרע"ב: וְיֵשׁ אוֹמְרִים, דְּאִשְׁמוּעֵינָן רַבּוּתָא דְּאָף עַל גַּב דְּעַל יְדֵי כֵן הוּא מְבַרֵךְ בְּרוּךְ שְׁפָכָה לוֹ בְּעוֹלָמוֹ, אָף עַל פִּי כֵן מַעֲלִין עָלָיו פָּאֵלוּ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ, מִפְּנֵי שְׁהִפְסִיק מִמְּשֻׁנְתּוֹ.

ובשימת לב יראה למענין כי אין הדבר דומה.

שהאומר מה נאה אילן זה מחליף הפרט בהכלל. כי כל העולם כולו כולו

מגלה יותר ויותר את מידת האנכי ה' אלקיך, ומגלה עד כמה יודע אני יותר מה שלא ידעתי עד הנה. ולכן אמר ר' יוחנן (שבת קה.) **אנכי ר"ת אנא נפשי כתבית יהבית**. ופירושו לפי פשוטו: אני עצמי את הכתב [שבחוות] נתתי. ודרשו בו רוב דרשות, וכגון על דרך החסידות: כביכול אומר הקב"ה: את עצמי נתתי בתוך הכתב.

ולעומקו של מקרא נאמר: שככל שהכתבית יהבית יותר בגילוי, כלומר ככל שעל ידי הלימוד מתגלה יותר ויותר עומק הכתוב, בדרך של פשט רמז דרש סוד, כן כביכול האנא נפשי של הקב"ה יותר בגילוי.

ועוד יש לומר בזה, באומרו וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ, חשש יעקב כי עתה יהיה קץ למשנתו, שלא יוכל עוד ללמוד בבית לבן, ובקש שפֶּלֶם מה שלמד עד עתה ישאיר בו רושם וישאר להיות איש תם.

וכך יהיה ערך הדברים: אכן, יש אנכי [ה' אלקיך] במקום הזה, בזכות מה שלמדתי עד עתה, ויהי רצון שיהיה עמי גם מכאן ולהבא גם אם לא אוכל להיות פנוי ללימודי.

לעומקו של מקרא ויצא

וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם

וַיֵּדֶר יַעֲקֹב גִּדְרָא לְאָמֵר אִם-יִהְיֶה
אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה
אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ וְנָתַן-לִי לֶחֶם
לֶאֱכֹל וּבְגָד לִלְבָּשׁ: {כא} וְשִׁבְתִּי
בְּשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי
לְאֱלֹהִים: {כב} וְהָאָכֵן הִזָּאת אֲשֶׁר-
שָׁמְתִי מִצֵּבָה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל
אֲשֶׁר תִּתֶּן-לִי עֲשֹׂר אֶעֱשֹׂרְנִי לָךְ:
(כח, כ-כב')

לעומקו של מקרא ידרשו פסוקים
אלו כמין חומר לשמירת השבת,
שבזכותה יצא ויחזור בשלום אל בית
אביו: שנאמר: וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם.
וְשִׁבְתִּי לשון שבת. ובדרך של אל
תקרי, אל תקרי וְשִׁבְתִּי אלא וְשִׁבְתִּי.
וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם. ובקש בזה שיזכה
לשמור שבת בכל אשר ילך, כי השבת
מקור הברכה.

ובדבריו רמז ל"ט מלאכות שבת,
שיזכה לשמור את כולן כהלכתן.
כיצד:

לֶחֶם לֶאֱכֹל היינו המלאכות הנעשות
בלחם כגון החורש, הזורע, הקוצר,
המעמר, הדש, זורה, הבורר, הטוחן,
המרקד, הלש, האופה.

במשנתו, כולל אילן זה שהוא מתפעל
ממנו. והמפסיק ואומר מה נאה אילן
זה, כאילו מחליף הפרט בהכלל.
שהאילן הנאה הוא פרט בבריאה.
ומשנתו היא כלל הבריאה, שכל
העולם כולו יונק חיותו מהמשנה
שהאדם שונה, אפילו בדרך. וכיצד
יחליף זה בזה.

אבל הכא, שונה הדבר. כי משנתו של
יעקב היא אמנם כלל הבריאה, אך היא
עדין פרט אצל הקב"ה, שהוא כולל כל
העולמות כולם, שהוא מקומו של
עולם ואין העולם מקומו.
וכשהקיצוהו ממשנתו אמר מה נורא
המקום הזה, אכן יש ה' במקום הזה
והרי זה כולל כל העולמות כולם וגם
את משנתו שעסק בה בחלומו, ועתה
משעה שהקיץ הוא עוסק בעיקר ובכלל
היותר גדול, שממנו כל המשניות כולן,
וממנו תוצאות חיים.

וזה שאמר ר' יוחנן אל תקרי
מְשַׁנְתִּי אלא מְשַׁנְתִּי. להגיד שבחו
של יעקב אבינו, שלא החליף העיקר
בטפל והכלל בהפרט, ושיבח למי
שהשבת שלו, וקשר העטרה למי
שהעטרה שלו.

~~~~~

לעומקו של מקרא ויצא

לשמור שבת בארץ נכריה אצל לבן הארמי. והשמירת שבת תשמרנו. וזה שאמר לו הקב"ה (כח,טו') **וְשַׁמְרְתִּיךָ** זו שמירת שבת **וְהַשְׁבַּתִּיךָ** בזכות **השבת**. וזה שאמר **וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם**. אל תקרי **וְשַׁבְתִּי** אלא **וְשַׁבְתִּי**. **וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם**.

^^^

וְהִנֵּה רָחֵל בְּתוֹ בָּאָה עִם-הַצֹּאֵן
(כט,ו')

בָּאָה עִם-הַצֹּאֵן בהווה. ולכן המילה באה נקודה ומוטעמת במלרע. **בָּאָה**. שיש לה מציאות של **בָּאָה** תמיד. וכן לעתיד לבוא, רחל עתידה להיות **בָּאָה עִם** הצאן עם צאן קדשים, **עִם** ישראל השבים מן הגלות. שהלכה ורעתה את רחליה בלא לאות, וברחמים ובחמלה. ואע"פ שלאחר מכן כתיב **בָּאָה** בלשון עבר, רמז הוא שכשם שבאה בעבר כן תבוא לעתיד לבוא. לכן כתיב [כט,ט'] **עוֹדְנָו מִדְּבַר עֲמָם וְרָחֵל | בָּאָה** [באה כבר, עבר], עם-הצאן **אֶשֶׁר לְאִבֶּיהָ כִּי רָעָה הָיָה**. מאי **כִּי רָעָה הָיָה**, כי זה תפקידה בעבר, בהווה ובעתיד. להיות רועה לצאן קדשים, עד עת שְׁבִים מן הגלויות.

וַיִּבְגֵּד לְלִבָּשׁ הן המלאכות הנעשות בבגד, כגון הגוזז המלבן המנפץ הצובע הטווה המיסך העושה שני בתי נירים, אורג שני חוטים, הפוצע שני חוטים, הקושר, המתיר, התופר שתי תפירות, הקורע על מנת לתפור שתי תפירות,

וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם היינו מזוזה השומרת על האדם שישוב בשלום לביתו, ולשם כתיבת מזוזה יש מלאכות כגון: הַצָּד צְבִי, הַשּׁוֹחֵט, הַמַּפְשִׁיט, הַמּוֹלֵחַ, וְהַמַּעֲבֵד אֶת עוֹרוֹ, וְהַמּוֹחֵק, וְהַמּוֹחֵק עַל מִנֵּה לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת.

וְהָאֵבֶן הַזֹּאת היינו הבונה והסותר, **מַצְבָּה** היינו מכה בפטיש, **תֵּתֵן-לִי** היינו הכנסה,

עֲשֵׂר אֶעֱשֶׂרְנוּ לָךְ היינו הוצאה שהם הכנסה והוצאה של עשיר ומתנות עניים.

וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם [כנ"ל] ירמוז לנר שבת והיינו המכבה והמבעיר, ויחד הם ל"ט מלאכות האסורות בשבת, ארבעים חסר אחת.

וזה שאמר בתחילה **וְנָתַן לִי**. **לי** בגימט' מ'. והמילה **לי** למעט אחת. והיינו ל"ט **מלאכות**, ארבעים חסר אחת. שכל מעייניו של יעקב שיוכל

לעומקו של מקרא ויצא

פירושו: יעקב סובר שהרועים רוצים לאסוף את המקנה בעיצומו של יום בלי לרעות עוד, כי אולי חושבים הם שגם היום יחשיך העולם מוקדם כאתמול, **שהרי** אתמול בשעה כזאת שקעה **בשבילו** החמה, **והשף כל העולם** בעיצומו של יום, ואולי חושבים הם כי מעתה זה מנהגו של העולם. **ולכן סבר יעקב** שגם היום סיימו הרועים להשקות עדריהם מוקדם בעיצומו של יום, ולשוב מיד לביתם בטרם יחשך.

לכן אומר להם יעקב: מה שחשכה לכם החמה ביום אתמול זה **היה בעבורי**. והיום אין חשש לזה, **הן עוד היום גדול לא-עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו**.

אלא שלתשובה זו יש ליתן טעם מדוע אמנם לא הלכו הרועים כסברת יעקב, אלא המשיכו עדריהם לרבוץ שם, כנאמר: [כט,ב'] **וַיָּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי-צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן-הַבָּאָר הָיָה יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל-כֵּי הַבָּאָר:**

ולעומקו של מקרא יאמר, כי היו משתמאים לנוכח גדלותו של יעקב. כי ראו אדם גדול עומד לפניהם. שלא

ועל דרך הצח, **כִּי רָעָה הָיָה**, קרי **היא** וכתוב **הוא**. ירמוז לגואל אחרון כראשון, הרועה הנאמן, יחד עם כל שבעת הרועים בב"א.

^^^^

וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא-עֵת הָאָסֵף הַמִּקְנֶה הַשִּׁקּוֹ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ (כט,ז)

יש ליתן טעם לג' תמיהות לכאורה:
א. מה הוא זה שפסקו הרועים להשקות הצאן בעיצומו של יום, עד כדי שצריך לומר להם **הן עוד היום גדול לא-עת האסף המקנה**.
ב. לאומרו **הן עוד היום גדול**. והרי בעיצומו של יום הוא מדבר אליהם. וברור לכל, לכאורה, שעוד היום גדול.
ג. מדוע כביכול נותן מוסר לאנשים אשר לא ידעם, באומרו **השקו הצאן ולכו רעו**.

ותשובה אחת לכולן **וכפירוש רש"י:** [כט,ז'] **לפי שראה אותם רובצים, כסבור [יעקב] שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד**, אמר להם, הן עוד היום גדול, וגו'.

לעומקו של מקרא ויצא

ומפרשתנו אתי שפיר מסקנת הגמ',
דְּעַבְדָּ קָמַר עָבַד, וְדְעַבְדָּ קָמַר עָבַד.
שאתמול עשה יעקב כר' יהודה,
והתפלל מעריב מוקדם, והיינו
ב"פלג". [כי השקיע הקב"ה חמה
מוקדם בעבורו], והיום הוא אומר
לרועים הן עוד היום גדול, כרבנן,
שהיום עתיד להסתיים היום בצאת
הכוכבים, ולכן אמר להם, לכו רעו.

וייש לשאול, לגבי רחל הבאה עם
הצאן, מה היה בדעתה לצאת עכשיו
עם הצאן, והרי אתמול בשעה כזו
שקעה החמה.

וייש לומר דלכן כתיב וְהָיָה רִתְּלָא בְּתוֹ
בָּאָה עם-הַצֹּאֵן, בהווה. שהיא
במציאות של בָּאָה, כנגד כל חשבון
והגיון. וכאז כן עתה ולעתיד לבא.
היא באה ובאה ובאה, כנגד כל חשבון
של חשכת הגלויות, ומביאה אתה את
אור הגאולה.

^^^

הבינו שינוי מנהגו של עולם, מדוע
אמש שקעה החמה מוקדם והיום לא.
והרי עתה עומד לפניו האדם
שבעבורו נשתנה מנהגו של עולם.

ועוד, שראו הרועים כי יעקב גלל
לבדו את האבן מעל פי הבאר מה שאין
הם יכולים לעשות ללא שאר הרועים,
ובזה ידעו כולם כי לא רק אדם גדול
לפניהם, אלא אדם כמלאך, השולט
במערכות הטבע, ובמערכות התכונה,
השמש הירח והכוכבים.

ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה
למחלוקת ר' יהודה ורבנן, במסכת
ברכות, תחילת פרק תפילת השחר,
גבי תפילת המנחה. רבנן אומרים
תפילת המנחה עד הערב, ור' יהודה
אומר תפילת המנחה עד פלג המנחה,
שהוא שעה ורבע לפני השקיעה.
ומכאן ואילך אפשר להתפלל מעריב
אפי' בעוד היום גדול.

ומסקנת התוספות לגבי תפילת ערבית
[ברכות בדף ב.]. דְּעַבְדָּ קָמַר עָבַד,
וְדְעַבְדָּ קָמַר עָבַד. דְּעַבְדָּ קָמַר עָבַד
שתפילת ערבית משעת צאת הכוכבים,
וְדְעַבְדָּ קָמַר עָבַד שיכול להתפלל
ערבית כבר מפלג המנחה.

לעומקו של מקרא ויצא

אַעבְדְּךָ שִׁבְעֵי שָׁנִים

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶת-רָחֵל וַיֹּאמֶר
אַעבְדְּךָ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּרָחֵל בְּתָךְ
הַקְטַנָּה (כט, יח)

ויש לשאול, לאומרו אַעבְדְּךָ שִׁבְעֵי שָׁנִים, והרי רבקה אומרת לו [כו, מד-מה'] וַיִּשְׁבְּתָּ עִמּוֹ יָמִים אַחָדִים עַד אֲשֶׁר-תָּשׁוּב חֲמַת אָחִיךָ, עַד-שׁוּב אָף-אֲחִיךָ מִמָּוֶה וְשָׂכַח אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁלַחְתָּי וְלִקְחָתִיךָ מִשָּׁם. ומניין לו הבטחון להתחייב ללבן ארבע עשרה שנה בבנותיו ועוד שש שנים בעבודת הצאן.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שכל מה שהתחייב ללבן נרמז בימים אחדים שאמרה לו אמו.

ולית מלתא דלא רמיזא באורייתא:

וכן רמזה לו אמו, שיהיה שבע ועוד שבע ועוד שש.

כיצד:

שהרי אמרה לו רבקה אמו בפרשת תולדות (כ, מד-מה'): וַיִּשְׁבְּתָּ עִמּוֹ יָמִים אַחָדִים עַד אֲשֶׁר-תָּשׁוּב חֲמַת אָחִיךָ: עַד-שׁוּב אָף-אֲחִיךָ מִמָּוֶה.

וַיְהִי כְשִׁמְעַ לְכֹן אֶת-שְׁמַע יַעֲקֹב
בֶּן-אָחִתּוֹ (כט, יג)

יש לשאול מדוע נכתב בכפילות כְשִׁמְעַ אֶת-שְׁמַע, מה שמועה שמע ובא, ויש לומר כנ"ל, את השמועה שיצאה עליו שאדם גדול הוא, ושולט בעולמות. ויחבק לו וינשק אותו, ופירש"י שחפש שמא זהובים הביא והנם בחיקו.

ולעומקו של מקרא יש לומר לאור הנ"ל שחפש אצל יעקב היכן הם התרפים שבעזרתם חולל כל הנפלאות האלו. ולכן כשדולק אחריו לאחר כ' שנה מזכיר ואומר לו (לא, ל') לָמָּה גִּנַּבְתָּ אֶת-אֶלְהֵי, הרי יש לך כוחות משלך. וכן אמר שם עֲתָה הִסְפַּלְתָּ עֲשׂוֹ (לא, כח).

וכאומרו, כשהגעת חוללת נפלאות במערכות הטבע. ועתה, בלכתך תפשת אומנות עשו אחיך שפונה אל רהבים? וכדי לנקות עצמו מכל וכל מאשמה זו אמר יעקב ללבן [פרק לא פס' לב'] עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אֶלְהֵיךָ לֹא יִהְיֶה גִּגְד אֲתִיבוּ הָר-לָךְ מֶה עֲמָדִי וְחַה-לָךְ כִּי לָךְ הֵם רְאוּיִים.

לעומקו של מקרא ויצא

של רמאות זו של תתי מתתי שגורה בפיו של לבן הוא בלעם. וכן אמר בלעם. שנאמר ויקם בלעם בפקדו ויאמר אל-שרי בלק לכו אל-ארצכם כי מאן ה' לתתי להלך עמכם. [במדבר כב, יג] הרי שלשון של רמאות שגורה בפיו. כי בלבו רצה לילך לקללם.

וכן כאן רמז לו את רמאותו. שהרי תתי בגימט' קטנה לאה (9). מתתי בגימטריא קטנה רחל (4) רמז לו שטוב לו לתת את לאה מלתת את רחל.

עוד רמז רמז לו, טוב תתי אותה [את לאה] לך, מתתי אותה לאיש אחר, ומיהו איש אחר - זה עשו. שעשו עכשיו הוא איש אחר לאחר שמכר לך את הבכורה. והרי היו אומרים הגדולה לגדול והקטנה לקטן.

ועוד רמז רמז לו, שאמר לו שְׁבָה עמדי. חלק התיבה עמדי לשניים: שבה עמ-די עם ד"י. שבה עם לאה י"ד שנה. ויעקב רצה קודם כל להתחתן עם רחל, לצד היותה באה עם הצאן, להבטיח גאולתנו טרם גלותנו.

~~~~~

וכך הוא החשבון: עד אשר תשוב חמת אחיך הוא לשון שבע. עד שוב אף אחיך הוא לשון של עוד שבע. הרי פעמיים שבע. ולשון תשו"ב וש"ב סובלת ו' באמצעו, והוא רמז לשש שנים נוספות. ו' אחת לשון תוספת, ו' שניה שהתוספת שש שנים. ובזה נרמז לו שיהיה אצל לבן עשרים שנה.

ועוד יש לשאול, מאי אומרו אַעֲבֹדָה שְׁבַע שָׁנִים. והרי עד עתה היה יושב אהלים ולא ידע עבודה מה היא. ומהיכן בטוח היה בעבודתו שבע שנים. אלא מתוך ההבטחה של הקב"ה כי לא אַעֲבֹדָה, נתנו לבו לומר אַעֲבֹדָה. שהאותיות "ד" ו-"ז" מתחלפות הן, וכן יחליפו מקומן. ולכן לא חשש כי אתה עמדי.

~~~~~

תתי מתתי

ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר שְׁבָה עמדי (כט, יט')

יש ליתן טעם מדוע אמר תתי מתתי.

ויש לומר, לפי שנאמר במדרש תנחומא לבן זה בלעם, מצינו לשון

לעומקו של מקרא ויצא

ולקטרג, ויוכל להוציא ברכת ה' אל הפועל.

^^^

**וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שְׁבַע שָׁנִים
וַיִּהְיוּ בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֶחָדִים
בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ (כט, כ)**

הלא ברחל

**(כט, כה') וַיְהִי בַּבֶּקֶר וַהֲגָה-הָיָה
לְאֵה וַיֵּאמֶר אֶל-לֵבָן מַה-זֹּאת
עֲשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל עֲבָדְתִּי
עֹמֶד וְלָמָּה רַמִּיתָנִי (כט, כה')**

הלא לשון לאה. הלא ברחל, שחשד בו מתחילה שיחליף לו רחל בלאה. לכן אמר בחילוף אותיות הלא ברחל. וכאומרו הלא לא תחליף לי את רחל בלאה. ולכן מן הדין מגיע לו גם את רחל. אלא שנתרצה לבקשתו של לבן לעבוד עוד שבע שנים אחרות, כי ממילא לא הגיע זמנו לשוב, כפי שרמזה לו אמו, וכמובא לעיל כט, יח' בעניין שאמרה לו אמו בפרשת תולדות תשו"ב ושו"ב, שהוא חשבון של עשרים שנה, כנ"ל, ארבע עשרה שנה בנשיו, ועוד שש שנים בצאן.

^^^

כַּיָּמִים אֶחָדִים

כוונתו בזה שהיו אלו כעין מה שאמרה לו אמו, [תולדות, כז, מד'] וַיִּשְׁבֶּתָּ עִמּוֹ יָמִים אֶחָדִים. אלא שליעקב נדמו הימים עוד יותר קלים ממה שאמרה לו אמו, לכן נכתב כאן בכ"ף הדמיון ובניקוד של "שוא": וַיִּהְיוּ בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֶחָדִים, שהיו בעיניו כתרגומו זעירין [ובתרגום יונתן קלילין], ואף פחות מזה, שנדמו לו כימים של שְׁנָא וכהרף עין, וכפי שמנוקד כַּיָּמִים ב-שְׁנָא. ונרמז באותן אותיות בניקוד הפוך, שנהפכו לו מְשָׁנָא לְשָׁנָא והיינו שכל עבודתו אצל לבן לא שָׁנָה לו ליעקב כנגד אהבתו לרחל אלא לשוא והבל, וכהרף עין.

או כלך לדרך זו: אל תקרי אֶחָדִים אלא אחוזים. שכן ד' וז' מתחלפות במוצא הפה. ורצה לומר שהיו כל ימיו אחוזים בידו כאדם המחזיק חפץ יקר בשמירה מעולה שלא לאבדו. וכבר למוד הוא בכך מבטן אמו שנאמר וַיִּקַּח אֶתְּתִי בְּעֶקֶב עֲשׂוֹ, ואחיזה זו היא מקור הברכה, שלא ליתן לבעל הדין לחלוק

לעומקו של מקרא ויצא

(ע,טו') שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים כִּדּוּ הָיוּ הַתְּנָאִים,
הַגְּדוּלָּה לַגְּדוּל וְהַקְטָנָה לַקְטָן, וְהַיָּתָה
בּוֹכָה וְאוֹמֶרֶת יְהִי רַצּוֹן שְׁלֹא אֶפְל
בְּגוֹרְלוֹ שֶׁל רִשָּׁע.

וממשיך המדרש לברר עד כמה
גדולה תפילה בדמעות ושערי תפילה
לא ננעלו: אָמַר רַב הוּנָא קָשָׁה הִיא
הַתְּפִלָּה [כלומר בעלת כוח ומשקל]
שֶׁבִטְלָה אֶת הַגְּזֵרָה, וְלֹא עוֹד אֵלָּא
שֶׁקָּדְמָה לְאַחֲזָתָהּ. ובכך הבין יעקב
שמה' יצא הדבר.

^^^

וְנִתְּרָא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָּה לְיַעֲקֹב
וְתִקְנָא רַחֵל בְּאַחֲזָתָהּ וְתֹאמַר אֵל-
יַעֲקֹב הִבָּה-לִּי בָנִים וְאִם-אֵין מִתָּה
אָנֹכִי: (ל,א')
וַיִּסַּר אָף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הִתַּמַּת
אֱלֹהִים אָנֹכִי אֲשֶׁר מָנַע מִמֶּנּוּ פְּרִי
בִטָּן (ל,ב')

ויש לשאול מדוע ניסר אף יעקב
בְּרַחֵל. והרי הוא בעל מידת התפארת,
היא התורה הק' שנאמר בה וכל
נתיבותיה שלום.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַהֲנֵה-הָיָא לֵאָה
(כט,כה')

הִיא לֵאָה. הָיָא כתיב. וכאילו כתוב
והנה הוא לאה. ומאי הוא לאה.

ושמא י"ל שהיתה מסטרא דדכורא,
ממדת הזכר שאינה יכולה ללדת, רק
מתוך שהיתה שנואה התהפך מזלה,
לקיים את הפסוק (קהלת ג,טו')
וְהָאֱלֹהִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף.

ועל דרך הרמז והסוד, י"ל שהבין
יעקב בשפת המלאכים שהוא, המלאך
הנקרא בשם לאה, ובן זוגו המלאך
הנקרא בשם האל, [היוצאים מע"ב
שמות של ג' פסוקים ויסע ויבא ויט, לפי
שיטה ג' כמפורט בארוכה בלעומקו של
מקרא, פר' בשלח], הם שהיו בעצה
עמוקה להסכים עם לבן להחליף את
רחל בלאה, מהיות מצולות עמוקים
נסתרים מעין הנבראים. ולכן נאמר
הוא לאה, וכאומרו: הוא השם הקדוש
האל, הוא השם הק' לאה. שנשתוו
בתפקידם להחליף זו בזו.

ואשר על כן י"ל כי מעולם לא שָׁנָא
יעקב ללאה, אלא נקראת שנואה על
שם שהיתה בתחילה ראויה לעשו
השנוא שנאמר עליו [מלאכי א,ג'] וְאֵת-
עֵשָׂו שָׁנְאָתִי. וכן מובא במדרש רבה

לעומקו של מקרא ויצא

ונראית רחל ליעקב כאילו תובעת ממנו בדרך הטבע להתערב בענין ההשגחה שלמעלה מן הטבע.

ולזה כעס ואמר התחת אלקים אנכי. האם מידת האנכי שהיא מעל הטבע, האם יעלה על הדעת להציבה מתחת מידת הטבע הוא האלהים. ואת תובעת ממני בדרך הטבע להשפיע על מידת האנכי. והרי מידת האנכי צריכה להוריד השפע אל מידת ההויה ומשם אל האלקים הוא דרך הטבע. ולכן בחר יעקב בחרון אף בשר ודם כדי לא לעורר חרון אף של מקום.

לכן אמרה הנה אֲמַתִּי. לא אמרה שפחתי. אלא אֲמַתִּי. שחזרה מיד לדבוק במידת האמת של יעקב. וכאילו אומרת אמיתתך היא אמיתתי.

~~~~~

וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בִלְהֵא בֵּא אֵלַיָּה
וְתִלְדַּל עַל-בְּרָכִי וְאַבְנָה גַם-אֲנֹכִי
מִמֶּנָּה (ל,ג').

יש לשאול מאי גם שאמרה וְאַבְנָה גַם-אֲנֹכִי מִמֶּנָּה. וְאַבְנָה מִמֶּנָּה הוּא ליה למימר. ומאי גם.

ולעומקו של מקרא י"ל שהכעס היה על כך שיש כאן חשש היפוך בצינורות השפע, ולכן בחר בחרון אף בשר ודם כדי לא לעורר חרון אף של מקום.

וכפי שמובא לעיל בפתח הדברים יעקב אבינו נתברך במידת אנכי ובמידת אהיה. וראה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלאכי אלהים עולים ויורדים בו. והנה ה' ניצב עליו. וידע היטב מה היא המידה של גבוה מעל גבוה. שמידת ההשגחה השולטת בארץ היא מידת אלהים, היא מידת הטבע ובגימ' הטבע הוא אלהים. ומעל הטבע היא מידת הוי"ה ב"ה. וגבוה מעל גבוה הוא מידת ה"אנכי" שבעולם עליון. וגבוה מעל גבוה היא מידת אהיה הק'. כפי שהתגלה בהר סיני אנכי ה' אלהיך. אשר הוצאתיך מארץ מצרים. והן ג' שמות ה', גבוה מעל גבוה.

והנה, כאשר תובעת ממנו הבה-לִי בָנִים וְאִם-אֵין מִתָּה אֲנֹכִי. הבה לי אתה בדרך שידוד מערכות הטבע כפי שאתה יודע, ואם אֵין, כביכול, מתה אנכי, תמה מידת האנכי שמושפעת עליך.

לעומקו של מקרא ויצא

מאמיתתי זאת אשר קבלתי ממך, ועל ידי כך שאגדל את בני שפחתי, ואשפיע עליהם רחמים, כן יושפעו רחמי שמים ממרומי מידת האהיה, אל מידת האנכי ומשם אל מידת ההויה ומשם אל דרך האלהות שבטבע ליתן לי בן. וְאֶבְנָה גַם אֶת מִידַת הָאֲנֹכִי מִמְנָה, מִמִּידַת הָאֱהִיָּה.

ועל דרך הצח, רמוזות המידות האלה בר"ת ובס"ת של וְאֶבְנָה גַם-אֲנֹכִי מִמְנָה. כיצד:

וְאֶבְנָה גַם-אֲנֹכִי מִמְנָה הרי מידת הוי"ה רמוזה בסופי תיבות ובאות ו שבתחילה. ומידת האנכי מפורשת בה, ומידת אלהי"ם רמוזה במילת גַם שהאות ג' תורה על ל' בגימ' קטנה. ה' של אבנה, א-י של אנכי ו-ם של גַם, הרי יחד אלהי"ם.

הרי לפנינו השתלשלויות כל ההויות בכל העולמות על פי הסדר של ירידת השפע בדרך האמת:

אנכי-הוי"ה-א'לקים

ועל דרך הדרש מובא במדרש רבה ויצא פרשה ע"א, שבשעה שאמר יעקב לרחל ברוגז התחת אלקים

אלא כמובא במדרש פרקי דר' אליעזר. שאמרה אעשה כמעשיה של שרה. כשם שאמרה שרה וְאֶבְנָה מִמְנָה מהגר שפחתה, כן אֶבְנָה גַם אנכי ממנה, מבלהה שפחתי.

אלא ששם במדרש מבואר, ששרה התכוונה שישמעאל הפסול יִגְלַד בהגר, ואז שרה תִּבְנֶה ביצחק בזרע כשר. אבל כאן אינו דומה, כי אין פסול בזרעו של יעקב, וחוזרת השאלה מאי ואבנה גַם אנכי ממנה.

ושמא יש לומר שרחל התכוונה להגיע למידת הוותרנות של שרה, שמתוך שויתרה לשפחתה, נפקדה. וזה שהתכוונה רחל. שמוותרת היא לשפחתה, שתלד ליעקב, ומיותר זה תִּבְנֶה גַם היא, כמו שנבנתה שרה. ועל כן באומרה ממנה אינה מתכוונת לבלהה, אלא לשרה. ממנה, משרה למדתי. וְאֶבְנָה גַם אנכי ממנה, משרה. ויש להבין מאי אנכי, שאמרה וְאֶבְנָה גַם-אֲנֹכִי מִמְנָה. שהרי אנכי הוא כינוי לקב"ה. ומי ילוד אשה שיקח לעצמו כינוי זה, בלי לרמוז לבורא עולם.

ויש לומר שזו כוונתה: שְׂאֶבְנָה אֶת מִידַת דְּבִיקוּתִי בִּאֲנֹכִי, ממנה,

לעומקו של מקרא ויצא

ועל דרך הצח יש לומר, כי **אנכי** שאמר יעקב הוא **אני עם כ'**, והאות כ' מורה על **הכעס**. ויוסף השמיט את כ' **הכעס** ואמר בניהותא התחת אלהים **אני**. כלומר באומרו **אני**, תיקן את כ' **הכעס** של אביו.

ועוד, יש לעיין בדברי המדרש שנאמר בו **תִּיָּדָה. תִּיָּדָה שְׁבִנִּיָּה עֲתִידִים לַעֲמֹד לְפָנַי בְּנֵה**. שנרמז בזה שהיה ראוי לנכות לו מחייו ל"ג שנה, כמנין ל"ג אותיות בדבריו, ו**יֵאמֶר הַתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִי אֲשֶׁר מְנַע מִמֶּנּוּ פָּרִי בָטָן** והם ל"ג אותיות, שבגללן היה ראוי לקצר ימיו **בשלושים ושלוש שנים**. שכן במקום מאה ושמונים שנה שחי יצחק אביו חי יעקב רק **מאה וארבעים ושבע שנה**. אלא שתיקון יוסף באומרו באמירה רכה **התחת אלהים אני** ביטל את קיצור ימיו לפי שעה.

ואע"פ שאמירתו הרכה של יוסף **התחת אלהים אני** נאמרה לאחיו בחזרתם מלקבור את אביו, ולכאורה **מאי דהוה הוה**, ומה תיקון יש כאן לקיצור ימיו, מכל מקום הקב"ה **מצרף מחשבה טובה למעשה**, ומכיון שזו היתה מחשבתו עוד לפני מות יעקב,

אנכי, יצתה בת קול ואמרה, כך עונין את המעוקות? **תִּיָּדָה שְׁבִנִּיָּה עֲתִידִים לַעֲמֹד לְפָנַי בְּנֵה**.

ואף כי פעמים מספר עמדו האחים לפני יוסף בהכנעה ובהשתחויה, **יש לומר** שדברי המדרש **התקיימו דווקא באותה פעם שחזרו מלקבור את אביהם**.

כשאמרו הננו לך לעבדים, ויבך יוסף בדברם אליו ויאמר **התחת אלהים אני**, בזה תיקן את מידת הרוגז של אביו, **למפרע**. שכן אמר **את אותן המלים שאמר אביו ברוגז** - אמרן יוסף **בנחת**. יעקב אומר ברוגז לרחל בטרם נולד יוסף: **התחת אלקים אנכי?** ויוסף אומר לאחיו בנחת: **התחת אלקים אני**.

ומפרש רבנו **בחיי** שהתכוון בזה לומר בענווה, **אני תחת המרכבה**. ובזה תיקן רוגזו של אביו. והיה זה **נ"ב שנה** לאחר שאמר יעקב **התחת אלקים אנכי**. ובאומרו כן לאחר נ"ב שנה, נרמז בזה **מידת ב"ן, היא הופעת ה' במרכבה בעולם העשייה** והשם השולט בה הוא הוי"ה במילוי וו,הה, כזה: **יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה**. גימ' **ב"ן**

לעומקו של מקרא ויצא

אלה, **אני והו**, הן הנהגת ה' בעולמו, והם **תחת** מידת האלקים והם כמלאכים אשר שלח יעקב מלאכים ממש. והם **אכן תחת אלקים בהשתלשלות ההויה**.

ומה שאמר יעקב ברוגזא התחת אלקים אנכי וכנ"ל שמא התהפכו הצינורות ומידת **האנכי** שמעל אלקים האם היא ח"ו תחת אלקים? אשר על כן:

כאן אומר יוסף **בנחת**: מידת ה"אני" היא **תחת** מידת **אלקים** לפי הסדר הראוי, כזה:

אהיה

אנכי

הויה

אלהים

אני

לכן אמר: אני מרכבה לשכינה, ולכן אכלכל אתכם ואת טפכם. ובזה תיקן לא רק את מידת אביו אלא גם את מידת אמו, והסיר חרון אף מן העולם. ומידה זו תפסה רחל בצאת נשמתה ותקרא לו **בן אוני**. וכאומרה: **בן ואני** וכאומרה **אני והו** הושיעה נא.

עזר הדבר לתקן קיצור ימיו והעמידם על מאה ושמונים שנה כבתחילה.

ומעתה, אמנם, היה ראוי יעקב לחיות **מאה ושמונים** שנה כיצחק אביו. **אלא שגרם דבר אחר לקיצור ימיו והוא** בעמדו לפני פרעה אמר **ל"ג תיבות שנראו כמתרעם על מידותיו**. כשאמר **מעט ורעים היו ימי שני חיי וכו'** ועל כן חזרה מידת הדין והורידה מסכום חיו את ל"ג השנים שקבל חזרה בתיקון יוסף. [כמידת התיבות שהתרעם לכאורה לפני פרעה, ויבואר במקומו בפרשת ויגש מז, ט']. **ואשר על כן** בתקנו את מידת אביו אמר המדרש על יעקב, **חַיִּיף. שְׁבִינִיף עֲתִידִים לַעֲמֹד לִפְנֵי בְנָה, ובזה קבלת את חַיִּיף**.

ועוד על דרך הרמז והסוד יאמר שהמלה **אני** היא אחת משמות ע"ב הקדושים, כפי המובא במסכת סוכה מה. במשנה ובגמרא וברש"י על המשנה מה היו אומרים "**אני והו הושיעה נא**".

והם שני שמות השם מע"ב הקדושים היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח. ושמות

לעומקו של מקרא ויצא

דוקא בלשון **שֶׁת** לומר **וְלֹא שְׁתֵּם עַל-**
צֵאן לָבוֹ.

ויש לומר לעומקו של מקרא, ועל
דרך הרמז, כאן רמז הפסוק ללבן הוא
בלעם שתום העין, אשר בעינו
האחת רצה לתת עין רעה בעם שלם.
ולא עלתה בידו. באשר היו ישראל
בדד עין יעקב. הן עם לבדד ישכון
ובגויים לא יתחשב. ולכן לא עלתה לו
לבלעם.

וכך רמז הפסוק: **וְהַכְשִׁיבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב**,
הם צאן קדושים עם ישראל
הנפרדים מן הגויים, **וַיִּשֶׁת-לֹו עֲדָרִים**
לְבָדָו, וישת מלשון שת לבו, **נתן אל**
לבו להיות עם **לבדד** ישכון, כדי שלבן
הוא בלעם שתום העין, לא יוכל ליתן
עין רעה על צאן קדושים. זה שכתוב
וְלֹא שְׁתֵּם עַל-צֵאן לָבוֹ. סרסוהו
ודרשהו: **וְלֹא שְׁתֵּם לָבוֹ שְׁתֵּם הָעֵין**
את עינו הרעה **עַל-צֵאן** קדושים,
משום שיעקב לא **שְׁתֵּם עַל-צֵאן לָבוֹ**.

ולעומקו של מקרא יש לומר שיעקב
למד מידה זאת להיבדל מן הגויים,
מאברהם [כמובא בפרשת וירא],
בהציבו את שבע כבשות הצאן **לבדהן**
עת כרת ברית עם אבימלך. לבדד

וְאֶתְנָה - וְאֶתְנָה

נִיאֲמַר נִקְבָּה שְׁכַרְכֶּךָ עָלֵי וְאֶתְנָה.
(ל,כח')

וְאֶתְנָה. לשון תנאי. שכלפי חוץ אמר
וְאֶתְנָה מלשון נתינה, ובלבו ברמאותו
התכוון לומר **וְאֶתְנָה**, שאחליף תנאי
עבודתך עשרת מונים.
וזה שאמר יעקב לנשיו בשדה:
(לא,ו') **וְאֶתְנָה יִדְעָתֶךָ בִּי בְּכָל-כְּחִי**
עֲבָדְתִּי אֶת-אֲבִיכֶן: רצונו לומר **וְאֶתְנָה**
יִדְעָתֶךָ את אשר אמר **וְאֶתְנָה** ואת אשר
החליף **תנאיו** וכו'. **וְאֲבִיכֶן הִתֵּל בִּי**
וְהִחֲלַף אֶת מִשְׁפָּרְתִּי עֲשָׂרַת מְנִים.
והקב"ה שילם לו מידה כנגד מידה, **וְלֹא**
נָתַנוּ אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עַמִּדִּי. ולא נתנו
להחליף תנאיו.

~~~~~

וְהַכְשִׁיבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב וגו' **וַיִּשֶׁת-**
לֹו עֲדָרִים לְבָדָו וְלֹא שְׁתֵּם עַל-צֵאן
לָבוֹ: (ל,מ')

יש ליתן טעם לאומרו **וְלֹא שְׁתֵּם**.
שהרי **על דרך הפשט**, **שְׁתֵּם** הוא
מלשון **שָׂם** כמו לא **שֶׁת** לבו. **וְלֹא**
שְׁתֵּם עַל-צֵאן לָבוֹ לא **שָׂם** אותם יחד
עם צאן לבן. ומדוע ישתמש הכתוב

לעומקו של מקרא ויצא

ולעומקו של מקרא ועל דרך הסוד
יש לומר, שנקרא מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים
על דרך אומרו וַיִּצַּל אֱלֹהִים, הוא
המלאך מע"ב שמות הנקרא יצל,
היוצא מג' פסוקים ויסע ויבא ויט,
(בשלח יד, יט-כא), הוא המלאך
הממונה להציל רכושם של ישראל.
ומכוון כנגד המילה להם בפרשת
ציצית. (ועשו לָהֶם צִיצִית).

וכאומרו וַיִּצַּל אֱלֹהִים אֶת-מִקְנֵה
אֲבִיכֶם, אל תקרי וַיִּצַּל אֱלֹהִים אלא
כביכול אלקים וַיִּצַּל. אלקים והמלאך
יצל, שנשלח על ידו. ולכן נאמר
בהמשך וַיֹּאמֶר אֵלֵי מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים
בְּחֻלּוֹם וגו'. הוא המלאך יצל האמור.

~~~~~

וַיֵּשֶׁב לָבֶן לְמִקְמוֹ. וַיַּעֲקֹב הֵלָךְ
לְדֶרֶךְ וגו'. (לב, א-ב)

ואמרו בתנחומא (בראשית טו), לבן
הוא בלעם, ומצינו גם אצל בלעם
לשון זאת של לבן ויקם בלעם וילך
וישב למקומו, וגם בלק הלך לדרכו.
(כד, כה)

ישכון, גם כאשר נכרתת ברית עם
הגויים.

~~~~~

וַהֲיָה הָעֵטָפִים לְלָבֶן וְהַקְּשָׁרִים
לַיַּעֲקֹב (ל, מב')

לית מילתא דלא רמיזא באורייתא.
רמז למה שמתעטפים בטלית לבן,
ואח"כ קושרים התפילין. וזה ניתן רק
ליעקב ולבניו, וזר לא יבין את זאת.
שנא' וַהֲיָה הָעֵטָפִים לְלָבֶן וְהַקְּשָׁרִים
לַיַּעֲקֹב וקרי ביה: וְהָיוּ הָעֵטָפִים לְלָבֶן
וְהַקְּשָׁרִים – לַיַּעֲקֹב.
מה שעטופים בלבן וקשורים
(בתפילין), זה אך ורק ליעקב.

~~~~~

וַיִּצַּל אֱלֹהִים אֶת-מִקְנֵה אֲבִיכֶם
וַיִּתֶּן-לִי: וגו' וַאֲשָׁא עֵינֵי וַאֲרָא
בְּחֻלּוֹם וגו' וַיֹּאמֶר אֵלֵי מִלְאָךְ
הָאֱלֹהִים בְּחֻלּוֹם וגו'. (לא, ט-יא')

יש ליתן טעם לאומרו ויצל אלקים,
ואחרי כן ויאמר אלי מלאך. והרי הוי
ליה למימר ויאמר אלי אלקים, ואמאי
אמר וַיֹּאמֶר אֵלֵי מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים.

בספר הושע

למנהג הספרדים והתימנים וכן מנהג חב"ד הפטרת ויצא בהושע פרק י"א פסוק ז' **וְעַמִּי תְלוּאִים לְמוֹשְׁבֹתַי** ועד פרק י"ב פסוק י"ב, ויש מוסיפים פסוקים י"ג-י"ד, הם הפסוקים של תחילת ההפטרה למנהג האשכנזים:

{יג} וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד
 יִשְׂרָאֵל בָּאִשָּׁה וּבָאִשָּׁה שְׁמֹר:
 {יד} וּבִנְיָא הָעֵלָה יְהוֹ' אֶת יִשְׂרָאֵל
 מִמִּצְרַיִם וּבִנְיָא גִשְׁמֹר, עַד סוּף
 הַסֶּפֶר פֶּרֶק י"ד פס' י' מִי חָכָם וַיִּבֶן
 אֶלֶּה נִבּוֹן וַיַּדְעֵם כִּי יִשְׂרָאֵל דָּרְכֵי
 יְהוֹ' וַיַּצְדִּיקִם יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים
 יִכְשְׁלוּ בָּם.

ויש מוסיפים עוד שני פסוקים מהנביא
הבא יואל ב, כ"ו-כ"ז כדי לסיים בדבר
טוב ואצלכם אכול ושבוע והללתם את
שם ה'ה' אלהיכם אשר עשה עמכם
להפליא ולא יבשו עמי לעולם:
וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני
ה'ה' אלהיכם ואין עוד ולא

יִבְנֶה עַמִּי לְעוֹלָם:

ויבואר לקמן.

ורמז בזה, שבלעם שב למקומו, שב למקומו השפל ולמדריגתו השפלה שהיה בה בתחילה. וזאת למרות הנבואה האלקית שנזרקה בו, כביכול. וגם בלק הלך לדרכו. לדרך החטאים והאבדון כבתחילה.

ונאמר אצל בלק "וגם", לרמוז לנו בזה, שגם בלעם הלך לדרך החטאים והאבדון.

וּכְן כֵּן בּוֹיָצָא נֹאמַר **וַיֵּשֶׁב לְבֶן**
לְמִקְמוֹ, שֶׁב לְמִקְמוֹ הַשִּׁפְלָה וּלְמַדְרִיגָתוֹ
הַשִּׁפְלָה שֶׁהִיא בָּהּ בְּתַחִילָה. וְזֹאת
לְמַדְרֵת שֶׁהִיא בְּמַחֲצֵתוֹ שֶׁל קָדוֹשׁ
עֲלִיּוֹן, יַעֲקֹב אֲבִינוּ, הַשּׁוֹלֵט בְּכָל
הָעוֹלָמוֹת.

ובשימת לב, כאן בויצא לא כתוב ביעקב גם (וגם) יעקב הלך לדרכו, (ככתוב בבלעם). אלא **וַיֵּשֶׁב לְבֶן לְמִקְמוֹ.** **וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ.** שאין ליעקב שייכות וזיקה וקשר כלל למקומו השפל של לבן. לבן למקומו השפל, ויעקב לדרכו לדרך העולה בית א-ל.

לעומקו של מקרא ויצא

בביאור ההפטרה ושייכותה לפרשה

הנביא באומרו: **וּבְנִבְיָא נִשְׁמַר**. שעל ידי תוכחות הנביאים, ישראל נשמרים להיות מובדלים מן האומות, וחזרתם בתשובה היא עלייתם. ובכך יובנו הפסוקים של ההפטרה גם למנהג הספרדים: [הושע יא, ז'] **וְעַמִּי תְלוּאִים לְמַשׁוּבָתִי**, וכפירוש המלבי"ם: עיניהם תולות למרום ומיחלות **שֶׁאֵשׁוּב אֵלֵיהֶם בְּצַר לָהֶם**, ועכ"פ יבקשו שלא אתרחק עוד יותר למעלה כדי שאהיה קרוב להם, וזה שהבטיחו הקב"ה ליעקב בצאתו לחרן: {טו} **וְהָיָה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וְהַשְׁבֵּתִיךָ אֶל-הָאֲדָמָה הַזֹּאת** **כִּי לֹא אֶעְזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אֶם-עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ**. שהרי התפלל יעקב בצאתו לחרן: [כח, כ-כא] **אִם-יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשִׁמְרֵנִי בְּדֶרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן-לִי לָחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלִבָּשׁ: וְנִשְׁבַּתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים: וּמָצִינוּ כֹּאן לִשׁוֹן נוֹפֵל עַל הַלִּשׁוֹן, לִשׁוֹן תְּשׁוּבָה וּלִשׁוֹן הַשְׁבָּתָה, להשיבו אל אביו, תרתי משמע. אל אביו שבשמים ואל אביו שבארץ כנען.**

ועל התשובה מוכיח הושע את ישראל באומרו: [יב,א'] **סִבְבֵּנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמֶרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל**. ופירש המצודות: הנה מלכות אפרים סבבו אותי **בְּכַחַשׁ**

בין למנהג הספרדים ובין למנהג האשכנזים נראה בעליל כי פסוק יג **וַיִּכְרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אָרֶם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בָּאִשָּׁה וּבָאִשָּׁה נִשְׁמַר**, הוא השייך לפרשת ויצא והוא שקושר את תוכחת הנביא לפרשתנו.

ויש להבין כיצד שאר הפסוקים בהפטרה גם הם משתייכים לפרשתנו.

ובשימת לב, פסוקים י"ג י"ד הם כעין אותה מטבע לשון: **וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בָּאִשָּׁה וּבָאִשָּׁה נִשְׁמַר**, **וּבְנִבְיָא הָעֵלָה יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנִבְיָא נִשְׁמַר**. וכאומרו: אל תהיו בזים לתוכחת הנביא, כי כשם שהעלה אתכם נביא ממצרים, כן נשלח נביא להעלותכם ולהחזירכם בתשובה. ודימה זאת ליעקב: כשם שסובב הקב"ה ליעקב לעבוד ברחל, ולשמור הצאן בלאה, כן סובב הקב"ה לישראל לעלות ממצרים על ידי משה ולחזור בתשובה על ידי הנביאים כנאמר [פרק יד,ב'] **שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כְשֶׁלֶת בַּעֲוֹנֶךָ**. ולזה התכוון

לעומקו של מקרא ויצא

בנביא העלה וגו'. וראוי לכם לשמוע אל נביאיכם. ואכן, מכאן ואילך עד סיום ההפטרה מוכיחם הנביא על עבודת גילולים שבידם: **שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנְךָ.** עד אשר מסיים הנביא בפסוקי הנחמה, ומבטיחם שלא תפסיק השגחתו מהם, כטל הזה שאין בו הפסק כלל. שעל כן נשלחתי אומר הנביא להחזירכם בתשובה: **וכפי שהבטיחו הקב"ה ליעקב בצאתו לחרון:** {כח, טו'} {וְהָיָה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֶךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל-הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ.

ומסיים הנביא:

{י' מי חכם ויבן אלה נבון ויידעם פי ישרים דרכי יהוה וצדיקים ילכו בהם ופושעים יפשלו בהם.

ופירש מצודת דוד: מי חכם. מי שהוא חכם יבין אלה הדברי' ואם הוא נבון להבין דבר מתוך דבר ידע וישכיל אשר דרכי ה' המה ישרים אין בהם נפתל ועקש וצדיקים ילכו בהם כדרך מהלכם מבלי כשלון, אבל הפושעים יכשלו בהם כאלו היה בהם מקום נפתל ועקש כי יצר מחשבות לבם

כאלו נשבים אלי, אבל יכחשו בי כי לבם בל עמם. ועל כך מוכיחם הנביא שתפסו אומנותו של לבן, שניסה **לסובב בכחש** ולרמות את יעקב עשרת מונים, תחת אשר היו צריכים לתפוש אומנותו של יעקב אביהם להיות איש תם יושב אהלים. **וכן פירש רש"י על פס' ד-ו:** [פס' ד'] **בְּכֶטֶן עָקַב אֶת אָחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׁרָה אֶת אֱלֹהִים:** [פס' ה'] **וַיֵּשֶׁר אֶל מְלֶאכֶךְ וַיַּכֵּל בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ** [פס' ו'] **וַיהוָה אֱלֹהֵי הַצִּבְאוֹת יְהוָה זָכָרוּ.** אומר הקב"ה:

כל זה עשיתי לו, אחזו בעקבו סימן שהוא יהיה לו גביר, **וכאשר הייתי [עם יעקב] מאז כן עתה.** ואם הייתם הולכים עמי בתמימות כיעקב אביכם הייתי נוהג עמכם כאשר נהגתי עמו, וכן הייתי שומר עליכם כאשר שמרתי על יעקב אביכם, עת שמר על צאנו.

ולהמשך ההפטרה כמנהג האשכנזים:
{יג} וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שׂוּדָה אָרֶם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בָּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שְׁמֶר:
{יד} וּבְנָבִיא הָעֵלָה יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנָבִיא נִשְׁמֶר:

פירש"י ועל שאתם מבזין את הנביאים ומלעיגין בדבריהם הלא

לעומקו של מקרא ויצא

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָאִין עוֹד וְלֹא
יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם:

יסלף להם הדרכים ולא כן אל
הצדיקים המיישרים ארחותם.

בשימת לב, חזר הנביא פַּעַמִּים על
הסיומת: **וְלֹא יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם**, לומר
לך שבזכות יושרו של יעקב לא יבושו
בניו לעולם, **לא בעולם הזה ולא
בעולם הבא**, ובזה הוא ממשיך את
כוונתו של הנביא הושע: **כִּי יִשְׁרִים
דְּרָכֵי יְהוָה וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם**, ילכו
מחיל אל חיל בדרך הישר, בעולם הזה
ובעולם הבא.

^^^

ולעומקו של מקרא נֹאמַר כי כשם
שפתח ההפטרה ביעקב אבינו, וַיִּבְרַח
יַעֲקֹב שָׁזָה אָרֶם וַיַּעֲבֹד יִשְׁרָאֵל
בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׁמַר, כן סיים בו
וכוונתו לומר, מי חכם יתבונן בדרכו
של יעקב, מצאתו ועד חזרתו,
וישכיל אשר דרכי ה' המה ישרים, אין
בהם נפתל ועקש כְּלָבָן, וצדיקים
כיעקב יֵלְכוּ בָם ורשעים כלבן יכשלו
בם. וכפי שנאמר בסיום
הפרשה: וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדִרְכּוֹ, היא דרך
הצדיקים, ומיד כתיב ביה וַיִּפְגְּעוּ-בּוֹ
מִלְּאֲנֵי אֱלֹהִים, כנאמר [תהלים צא,יא]
כִּי מִלְּאֲנֵי יִצְהַר-לָךְ לְשִׁמְרָךְ
בְּכָל-דִּרְכֶיךָ כפי הבטחת ה' ליעקב
בצאתו לחרן, וכנאמר [תהלים קכא ח]
יְהוָה יִשְׁמַר צְאֻתְךָ וּבּוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד
עוֹלָם. זה שאמר הנביא וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ
בָם.

ועוד יש לומר **לעומקו של מקרא**
לגבי מה שיש מוסיפים שני פסוקים
מיואל ב כו-כז כדי לסיים בדבר טוב:

וְאָכַלְתֶּם אֹכֹל וְשָׂבֹעַ וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם
לְהַפְּלִיא וְלֹא יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם:
וַיִּדְעוּתָם כִּי בָקָרְבַּן יִשְׂרָאֵל אֲנִי נֹאנֵי

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור | מודיעין עילית
להצטרפות לתפוצת מייל: leshem895@gmail.com

